

Vastaväittäjä professori Lasse Oulasvirran lausunto Nils Hellbergin tutkimuksesta Kunnallinen vai kunnan tilintarkastus

Käsillä oleva tutkimus käsittää sekä maalaiskunnille ja kaupungeille erillisiä, että kaikille kunnille yhteisiä säädöksiä vuodesta 1865 vuoteen 2015, jolloin annettiin nykyisin voimassa oleva kuntalaki. Näin ollen vuonna 2023 alusta toimintansa aloittaneiden hyvinvointialueiden tilintarkastusta ei tutkimuksessa käsitellä. Oikeushistoriallinen selostus runsaaseen lähdeaineistoon ja oikeustapauksiin perustuen ja näin pitkältä ajalta johdonmukaisesti esitettynä on tärkeä kontribuutio kunnalliselle tilintarkastustutkimukselle.

Toisaalta ongelmana on se, että oikeushistorialliseen tutkimukseen ei ole sisällytetty tarkempaa tutkimuskysymystä ja näkökulmaa, joka olisi rajannut käsiteltävän. Tämä johtaa siihen, että lakeja, asetuksia ja niiden muutoksia, lainvalmisteluasiakirjoja jne. selostetaan tavalla, jossa käsitellään yleisemmin lakipykäläiä ja niiden muutoksia, jotka koskevat kuntien organisaatiota, kuntien yhteistoimintaa, kunnan hallintoa ja taloutta jne. Lukijalle selostetaan kuntalakien ja tilintarkastuslakien laajemmat sisällöt muutoksineen, mikä kyllä sinänsä kertoo samalla sen kuntien tehtäväkentän monimutkaistuneen kokonaisuuden, johon tilintarkastuksen kuuluu kulloisenakin ajankohtana yhteiskunnassa sovittautua.

Tutkimusaineisto on määrällisesti kattava ja varsin monipuolinen. Aineiston työstäminen kronologiseen kehityslinjaan on johdonmukaista. Tutkimuksen toteutus on tehty niin, että se tuo jäsennellyn kuvan kuntien tilintarkastusoikeuden kehityksestä 150 vuoden ajalta. Toisaalta valittu esitystapa toistaa kustakin aikajaksosta kunnallisoikeudelliset lakisisällöt useaan kertaan, väitöskirjassa on lukukohtaisia yhteenvetoja, alalukujen yhteenvetoja ja kokoavia näkökohtia. Esitystapaa olisi voinut tiivistää. Jäin kaipaamaan taulukkomuotoisia vertailuja, joissa uuden ja vanhan lain keskeiset tilintarkastuksen muutoskohdat ovat tiivistä ja rinnakkain esillä.

Tutkimuksessa on erittäin runsas lähdemateriaali oikeustapauksineen ja myös lakia alemman asteisesta norminannosta ja suosituksista. Hellberg on käyttänyt lähdeaineistona lakien ja asetusten lisäksi kuntien tilintarkastukseen kohdistuneita tutkimuksia, lainvalmisteluasiakirjoja, työryhmäselvityksiä, lausuntoja, komiteamietintöjä, kuntien keskusjärjestöjen suosituksia jne. Hellberg on koonnut myös oman primääriaineiston kuntien valtuustojen pöytäkirjoista liittyen tilintarkastusten tarjouspyyntöihin sekä tilintarkastusyhteisöjen valintoihin. Tutkimus muodostaa hyvän käsikirjaomaisen kunnallisen tilintarkastusoikeuden kehityshistorian seuraaville tutkijasukupolville. Tutkimus sisältää myös huomioita tilintarkastuksen käytännön toimivuudesta sen eri kehitysvaiheissa. Tutkija osoittaa erinomaista oman tutkimusaiheensa hallintaa ja ymmärrystä, johon vaikuttaa varmasti myös tutkijan oma tilintarkastuksen parissa saatu pitkä käytännön työkokemus.

Lopputoteamuksissa Hellberg vastaa tutkimuksen kysymykseen, onko kunnan tilintarkastus kunnallista vai kunnan tilintarkastusta. Tarkastelujakson aikana oli pitkään aina vuoden 1995 kuntalain säätämiseen asti vallalla kunnallinen tilintarkastus. Kunnallisen tilintarkastuksen yhteys kunnalliseen demokratiaan ja luottamushenkilöihin oli vahva ennen siirtymistä nykyisen muotoiseen ammattimaiseen ja kilpailutettavaan kunnan lakisäätöiseen tilintarkastukseen. Hellbergin mukaan ollaan KuntaL:n ja TTL:n säätämisen jälkeen ainakin vähintään siirtymässä kunnan tilintarkastukseen, jossa painotetaan lain tarkoittamaa ammatillista osaamista aikaisemman kun-

nallisen demokratian mukaisen kuntalaisten osallistumista painottavan toiminnan sijasta.

Kritiikkinä voidaan lausua, että tutkimusaineiston käyttöä olisi terävöittänyt ja esitystapaa supistanut tutkimuksen tiukempi rajaaminen heti tutkimuksen alussa. Aikaisempaa tutkimusta on hyvin lyhyesti kuvattu luvussa 1.7. Aikaisempi kotimainen varsinainen kuntien tilintarkastusoi-keudellinen akateeminen tutkimus on vähäistä, mikä vaikuttaa siihen missä määrin tutkija voi verrata tuloksiaan aiempiin tutkimustuloksiin kunnallinen tilintarkastuskulttuurin muutokses-ta. Tieteellisen tutkimuksen lopussa on sallittua myös keskustella rohkeamminkin ja tuoda esille omaan tutkimukseen perustuvia näkemyksiä, tämän tutkimuksen aiheen ollessa kyseessä nimen-omaan kunnallisen tilintarkastuksen mahdollisista uusista muutostarpeista ja kehitysnäkymistä samalla hahmotellen jatkotutkimustarpeita.

Yhteenvedoni lausunnoksi on seuraava: Voin mielihyvin todeta, että arvioni mukaan tutkimus täyttää hyvin väitöskirjalle asetettavat tieteelliset vaatimukset ja esitän Vaasan yliopiston johta-misen akateemisen yksikölle Nils Hellbergin tutkimuksen Kunnallinen vai kunnan tilintarkastus hyväksymistä arvosanalla hyväksytty.

Väitöstilaisuus on käyty ja väittelijä on puolustanut väitöstutkimustaan ansiokkaasti.
Vaasassa 14.12.2023

Lasse Oulasvirta

Julkisyhteisöjen laskentatoimen professori
Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta